

ŽELJKO KIPKE

Čini mi se da je pred umjetnike, ovdje i sada, možda prvi put tako intenzivno, postavljen sveti zadatak: okrenuti konačno leđa Europi i shvatiti kako je teritorij Hrvatske jedini relevantan reper. Onaj koji će im omogućiti toliko traženu posebnost, izuzetno mjesto u sveukupnoj europskoj produkciji. Umjesto standardnog uvoza obraza i ideja sada je šansa, velika šansa za oblikovanje autentičnih formula te naoružavanja smjelošću i drskošću, na što europski mehanizam jedino reagira. Likovnjaci su zaista pred kušnjom: možda je teško shvatljivo, ali ovaj prostor nosi izuzetan životni potencijal, upravo sada kada se u njemu toliko razmeće smrću i njezinim derivatima. Upravo sada kada su uvjeti za rad nemogući, neodrživi, reklo bi se čak i besmisleni. Međutim, treba krenuti od početka, od nečega što je već jasno u startu konotiralo sve premise "nove", autentične prakse. Na početku rujna u Dubrovniku, u sklopu Art radionice u prostoru Kovačke 3, Antun Maračić postavio je svoje crne zastave i konstatirao funebralni proces na nivou pojmova "sloboda", "mir", "čast", "poštenje", "tolerancija" i tome slično. (Ispisao ih je zlatno na crnoj podlozi, politikinim logotipom, dakako, na ćirilici.) Time je anticipirao funebralnu predstavu koja će bijelu zastavu i zlatni Libertas vrlo skoro obojiti u crno. Nedugo potom u središtu Zagreba (Galerija Forum) Ivan Kožarić inicira novo radno vrijeme galerija. Točno u podne, dok se nedaleko od Foruma hvata snajperist, umjetnik pozdravlja rijetke goste na svojoj izložbi "U znaku sunca". Zlatne objekte posvećuje "zlatnim dečkima koji su pali i koji se bore za slobodu Hrvatske". U međuvremenu prostorije Hrvatskog društva likovnih umjetnika i pripadajuće galerije na Starčevićevu trgu br. 6 više nisu u poziciji servisirati dogovorene projekte. Kako to dolikuje ratnim uvjetima, nekolicina entuzijasta premješta polje dogovorenog djelovanja najprije u dvorište Studentskog centra u Savskoj 25, a zatim revitalizira Galeriju SC. Galerija proširenih medija, najfrekventnije mjesto zagrebačke umjetnosti, blokirano je. Na pomolu je novo žarište. Dvadeset i tri umjetnika na dvadeset i tri panoa obrazlažu mehanizam rata. Pokretni stupovi postavljaju se u dvorište Studentskog centra i nakon otvorenja sele u pripadajuću Galeriju. Novi voditelj (A. Maračić) uskoro ugošćuje grupu Konstruktor iz Koprca, točnije, njihov ambijent koji čine krpene figure odjevene u odjeću Crvenog križa. Šutljive figure, njih sto i tri, potpuno ispunjuju ambijent, te za posjetioca gotovo da i nema mjesta. Figure sjede i "gledaju" u smjeru velikoga crnog križa, dok preostali dio prostorije ispunjava težak zvuk tehn-

rock glazbe. Voditelj tvrdi da mu nijemi žitelji govore, tj. da je kadar razgovarati s njima. (U kinu Balkan istodobno se daje "Predmet ljepote" s Johnom Malkovichem u glavnoj ulozi. Koje li koincidencije: filmski organizam organiziran je oko nijeme figurice koja također govori, ali ne svima.) Konstruktor smjenjuje Boris Demur, umjetnik spiralne provenijencije, s izložbom "Requiem in Croatia" u sklopu koje - među crnim i bijelim spiralama što završavaju križem

Ivan Kožarić: Autoportreti, Skulpture (MSU)

Ivan Kožarić: Autoportret (MSU)

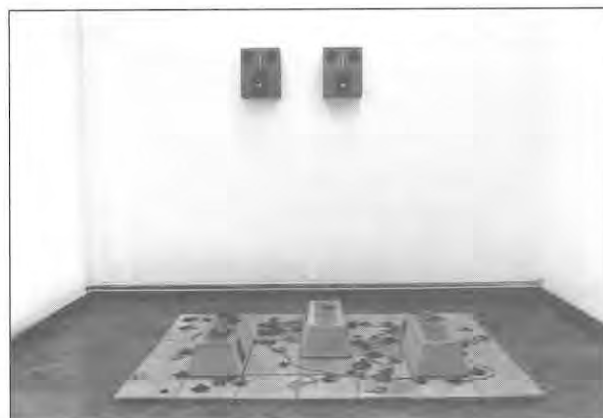
- komorni zbor "Ivan Zajc" izvodi između ostalog dva Mozartova djela te efektno završava svoj nastup općim mjestom (Moja domovina). Sve to pod ravnanjem Zlatana Sindičića. Dan prije Umjetnički paviljon pod geslom "Za obranu i obnovu Hrvatske" i u znaku zračne uzbune inauguriira mješovito društvo plakata koje su izradili "svi hrvatski umjetnici". Vlado Gotovac povišenim tonom oblikuje uvodnu riječ i sondira duhovnu oštricu koja je, nažalost, izostala među izlošcima. Možda je, kako netko reče, trebalo izdvojiti nekolicinu predložaka, publicirati ih i njima oblijepiti grad, te izbjeći galerijski standard koji već u startu estetizira (umrtvljuje) snagu agitacije. Nakon beskrajno duge šutnje Muzej suvremene umjetnosti odlučuje se na projekt pod nazivom "Umjetnik u pejzažu rata". Pozvano je petnaestak autora koji bi vitalnošću vlastitih programa upozorili kako usprkos komunikacijskih šumova na teritoriju Hrvatske i dalje postoji fini segment umjetničkog poslovanja. Segment moćniji od rata, zbog čega je moguće preformulirati dani naziv u "Liniju rata na karti umjetnosti". Dobar dio izložaka, prema tome, samosvojan je po svojoj unutarnjoj logici, prije nego što bi ona bila određena i uvjetovana aktualnim zbivanjima. Ona su, nema sumnje za sada neizbježna, ali ne i formativna. Na Katarininu trgu pred ulazom u Galeriju posjetitelj je dočekala kratkotrajna mobilno-psovačka akcija Montažstroja. Zatim, u samoj zgradi, mnogobrojna se publika mogla uvjeriti kako je mehanizam rata, s obzirom na većinu izložaka, stvar delikatne promjene rakursa, nešto što je već otprije ugrađeno u karte pojedinaca, a ne polazišna stanica i jedina opcija. Zbog toga dobar dio materijala ovdje i danas može komotno, bez bojazni od inferiornosti, pratiti recentne europske likovne ambijente. Prije svega to se odnosi na Kožarićeve kapriciozne autoportrete, Dančuoove aranžmane od betonskih ploča i zvučnih kutija, Cvjetanovićeve i Posavčeve fotografije te ambijent nepoznatog autora koji sumira učenje o perspektivnoj točki, voajeru, ležećoj figuri i snajperistu.

Valja konstatirati kako nabrojeni aranžmani od Dubrovnika do Zagreba vape za prostorom, odnosno ambijent je glavno oružje recentnih zbivanja. Čak i ondje gdje je izložak primarna jedinica (Kožarićeva izložba u Forumu). Medijska je kompleksnost druga komponenta: spiralni kompleks u Galeriji SC ugostio je zbor, a Montažstroj se pobrinuo za potreban minimum teatralnosti na ulazu u Muzej. Ptičji izmet i olovna slova, beton, lišće i zvučne kutije, škrip i ping-pong loptice, gips i običan toaletni papir dio su medijskog bogatstva što ga nude svi hrvatski umjetnici. I premda ponuđeni obrasci čekaju svoje vrijeme, ili vrijeme čeka najautentičnija ostvarenja, prostor je katarze začet. Njega ćemo zasigurno prepoznati po crtama anakronizma, kao koegzistenciju umjetnika različitih profila na istom projektu. Kao što trenutna medijska ponuda ničim nije

ograničena, a štandovi umjetnosti nude svakojake figure i već zaboravljene materijale, tako su olabavljene i cehovske razlike umjetničkog kolektivizma. Tek kada i taj atavizam iscrpi svoju djelotvornost, što je logično, moguće je prepoznavati i očekivati autohtone obrasce. Bilo da je riječ o već postojećim ili onima koji tek dolaze. Zasad je formula "svi hrvatski umjetnici" jedina relevantna i funkcionalna.

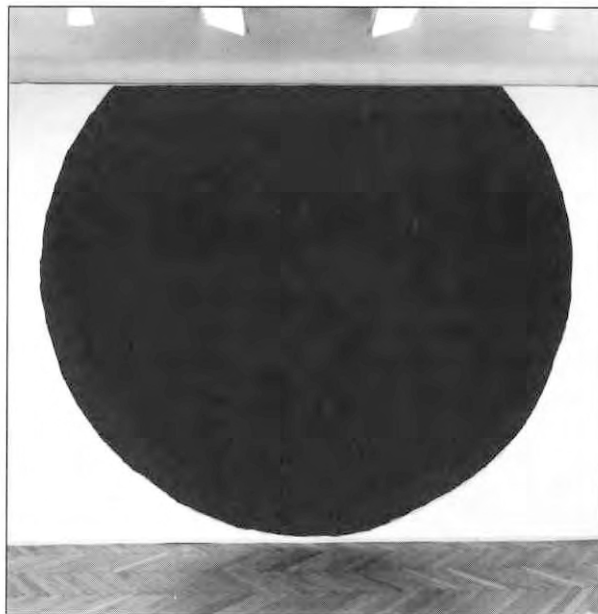
Dalibor Martinis: Paysage perdu (MSU)

Nenad Dančuo: Zvijeri zle (na podu), Acid house (na zidu), (MSU)

Antun Marčić: Je vous mépris (MSU)

Dubravka Rakoci: Crna (MSU)

Željko Kipke: U znaku bolesnog Marsa - subterraneus u prolazu (NSU)

DODATAK

Od objavljivanja teksta, osjetno skraćenog (3.12.91.), prošla su dva mjeseca. Ovdje je objavljena integralna verzija. U međuvremenu se zbililo mnogo toga, pa bi bilo šteta ukratko ne navesti još neke pojedinosti.

U mraku Galerije SC Nenad Dančuo je električnom brusilicom u rđavu metalnu ploču urezao biblijske riječi "I Bog reče: Neka bude svjetlost". Još se nije slegla prašina njegova performanca, a privremeni voditelj iste galerije (A. Maračić) dobio je od "stručnog" tima Kulture SC-a otkaz. Na njegovo mjesto dolazi nova voditeljica (Lj. Domić) koja galerijsku politiku okreće za 180 stupnjeva. Diže se poprilična medijska prašina, a rezultat je svega toga posjeta predsjednika Hrvatske Galeriji, nemušta izložba Ferdinanda Kulmera, siromašna medijska obrana stručnog tima Kulture SC-a i jedna veoma mršava izložba "eminentnih" hrvatskih umjetnika u tom prostoru. Bivši voditelj već ugovorenu izložbu s uglednim talijanskim kritičarem i urednikom časopisa "Spazio Umano" Enricom Comiem (6 stranaca + 6 domaćih djelatnika) nudi Muzeju suvremene umjetnosti. Muzej na Katarininu trgu

"Pejzaž rata" zamjenjuje Crnkovićevim planovima i maketama Novoga hrvatskog dvorca (najprije pokazanog u Veneciji prošle godine u funkciji autonomne prisutnosti hrvatske arhitekture na Biennalu). Nitko od predgovarača (i zagovarača) ne zamjećuje računarsku figuru toga projekta. (U susjedstvu, u Muzejsko-galerijskom centru, posljednjih se nekoliko mjeseci promovira domovinska umjetnička praksa sumnjiva umjetničkog morala. Štoviše, moguće je govoriti o osobitom, domovinski intoniranom kiču.) Dodatak završavam ambicioznim dubrovačkim projektom među ruševinama, gdje stvari drukčije teku nego što su tekle u kolovozu 1991. Naime, na prostoru čitavoga grada bit će razmješteni radovi desetak zagrebačkih i isto toliko splitskih i dubrovačkih djelatnika. Moguće je da tako sakupljeni umjetnički korpus preseli u Italiju, u susjedni Bari. (Zagrebački korpus sačinjavaju radovi Dančua, Demura, Kožarića, Maračića, Marteka, Mangelosa, Stilinića itd. Jedan je od organizatora Slaven Tolj iz Dubrovnika.)

AUTOR FOTOGRAFIJA: BORIS CVJETANOVIĆ

Boris Cvjetanović: Moji susjedi (MSU)